

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I GÖTEBORG**

Avdelning 2

DOM
2017-04-13
Meddelad i Göteborg

Mål nr
10235-16,
10359-16,
10377-16,
10387-16

SÖKANDE

1. Vivestra Brandskydd AB, 556518-8116

Ombud: Advokaterna Karin Wisenius och Anna Hofling Johansson
samt jur. kand. Gabriella Fossum
Advokatfirman Vinge KB
Box 11025
404 21 Göteborg

2. Kidde Sweden AB, 556262-9260
Box 1075
171 22 Solna

Ombud: Advokaterna Viktoria Edelman och Maja Rothpfeffer
Andersson Gustafsson Advokatbyrå KB
Box 3124
103 62 Stockholm

3. Presto Brandsäkerhet AB, 556112-0584

Ombud: Magnus Svalin
c/o Presto Brandsäkerhet AB
Box 315
641 23 Katrineholm

4. Svensk Brandkonsult AB, 556957-2505

Ombud: Joakim Berg och Viktoria Martincsek
GotaJuristerna KB
Vasagatan 35
411 37 Göteborg

MOTPART

Göteborgs Stads Upphandlings Aktiebolag, 556070-5054
Box 1111
405 23 Göteborg

SAKEN

Överprövning enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling,
förkortad LOU

Dok.Id 461404

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 53197 400 15 Göteborg	Sten Sturegatan 14	031 - 732 70 00 E-post: forvaltningsrattenigoteborg@dom.se www.forvaltningsrattenigoteborg.domstol.se	031 - 711 78 59	måndag–fredag 08:00-16:00

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår ansökningarna.

BAKGRUND

Göteborgs Stads Upphandlings AB (Upphandlingsbolaget) genomför en öppen upphandling av Brandsläckare m.m., dnr 176/16. Upphandlingen genomförs med ett öppet förfarande. Tilldelningskriterium är ekonomiskt mest fördelaktiga anbud. Fem anbud lämnades in.

Av tilldelningsbeslut den 20 september 2016 framgår att Göteborgs Brand-service AB (GBAB) tilldelats kontraktet. Övriga anbud har förkastats då de inte uppfyllde samtliga obligatoriska krav.

YRKANDEN M.M.Mål nr 10235-16

Vivestra Brandskydd AB (Vivestra) ansöker om överprövning och yrkar i första hand att upphandlingen får avslutas först sedan rättelse gjorts genom en förnyad anbudsutvärdering där deras anbud beaktas. I andra hand yrkas att upphandlingen ska göras om.

Till stöd för ansökan anförs bl.a. följande. Deras anbud uppfyller samtliga obligatoriska krav. Upphandlingsbolagets beslut att förkasta bolagets anbud strider därför mot likabehandlingsprincipen. De skulle ha tilldelats kontrakt om inte bolagets anbud felaktigt uteslutits.

Om domstolen ändå skulle finna att deras anbud rätteligen har förkastats måste det aktuella obligatoriska kravet anses vara otydligt och opropor-tionerligt.

Upphandlingsbolagets komplettering av det aktuella obligatoriska kravet måste under alla omständigheter anses utgöra en otillåten komplettering av förfrågningsunderlaget. Detta innebär att det finns väsentliga brister i det konkurrensuppsökande skedet av upphandlingen.

Även vinnande anbud borde ha förkastats på grund av bristande uppfyllelse av obligatoriska krav i upphandlingen. Vid en förnyad upphandling hade de getts en ny chans att tilldelas kontraktet.

Bristerna i upphandlingen har medfört att de har lidit, eller i vart fall riskerat att lida, skada.

Skäl för att upphandlingen ska rättas

Deras anbud har förkastats med motiveringen att bolaget inte uppfyller kraven i punkten 2.5.1 i förfrågningsunderlaget med hänvisning till fråga 2 i funktionen ”Frågor och svar” i upphandlingen.

Enligt Upphandlingsbolaget har de inte visat att samtliga offererade produkter (brandfilt i mjuk väska på position 20 i svarsbilagan) finns i till anbudet bifogad standardprislista med listpriser alternativt separat prislista för efterfrågade produkter.

Det är inte ifrågasatt att de har fyllt i samtliga efterfrågade uppgifter i svarsbilagan och har bifogat en standardprislista som innehåller listpriser för produkter inom aktuella produktområden. Den avgörande frågan är därmed om enbart den omständigheten att det inte finns en separat prislista för

brandfilten (i mjuk väska) på position 20 innebär att kravet i avsnitt 2.5.1 i förfrågningsunderlaget inte är uppfyllt.

De offererar samtliga produkter enligt den exakta specifikationen i svarsbilagan och tillhandahåller dem till de rabatterade priser som erbjudits i anbudet. För att kunna erbjuda Upphandlingsbolaget exakt den filtmodell som efterfrågas i position 20 i svarsbilagan har de därför köpt in denna modell till sitt standardsortiment. Deras standardprislista innehåller därför inte samtliga produkter i den utformning som angetts i svarsbilagan. Någon brandfilt i mjuk väska har alltså inte redovisats i någon av prislistorna. Samtliga produkter finns dock som likvärdiga produkter i standardprislistan. Något krav på att en separat prislista måste omfatta samtliga produkter finns inte, utan det anges endast att de ska innefatta ”erbjudna produkter”. Deras ingivna standardprislista och separata prislista innefattar erbjudna produkter. Kravet på att ange erbjudna priser för produkten i svarsbilagan samt att bilägga en standardprislista med minst en likvärdig produkt är således uppfyllt. Beslutet att förkasta deras anbud strider därmed mot likabehandlingsprincipen.

Skäl för att upphandlingen ska göras om

Syftet med kravet att anbudsgivarna ska ge in en standardprislista uppges vara att de rabattsatser som anbudsgivarna offererat ska gälla även för deras övriga sortiment. Detta för att undvika taktiska anbudspriser som inte redovisar de faktiska priser som kommer att aktualiseras under avtalet. Det är därför proportionerligt att ställa krav på att en standardprislista ska ges in.

Det är däremot inte proportionerligt att ha ett krav på en separat prislista för samtliga produkter som inte återfinns i respektive anbudsgivares standardprislista. Den separata prislistan är inte kopplad till syftet med att ge in en standardprislista. Om produkten inte finns i standardprislistan, kommer den

separata prislistan enbart att utgöra en upprepning av det som står i svarsbilagan. Kravet har således ingen funktion utan innebär snarast att anbudsgivarna uppmanas att lämna in en prefabricerad prislista i upphandlingen i strid med avsnitt 2.5.1 i förfrågningsunderlaget.

Kravet är inte en lämplig och effektiv åtgärd för att uppnå det eftersträvade syftet. Åtgärden är inte heller nödvändig för att uppnå syftet. Att kravet dessutom får till följd att ett anbud förkastats om det inte innehåller en uppgift som redan framgår av svarsbilagan är vidare en oproportionerlig följd. Att så många anbudsgivare förkastats är en direkt följd av att det inte tydligt framgått vad som faktiskt avses med kompletteringen att en separat prislista ska ges in och vad konsekvensen blir om uppgifter uteblir från denna. Detta är såväl otydligt som oproportionerligt och överdrivet jämfört med det eftersträvade syftet.

Kompletteringen i frågor och svar utgör en väsentlig förändring i förhållande till hur kravet ställts i avsnitt 2.5.1 i förfrågningsunderlaget. Det innebär att ytterligare handlingar, som saknar syfte och funktion, måste bifogas anbudet och kan få till följd att ett anbud förkastats. Dessa brister har medfört att deras anbud förkastats och inte utvärderats.

I förfrågningsunderlaget ställs krav på att leverantören ska ange vilka tekniker som kommer att utföra arbeten enligt avtalet och bifoga bevis om deras gällande certifiering enligt Svebra eller motsvarande. GBAB har inte bifogat bevis gällande certifiering utan har endast lämnat ett utdrag ur sin loggbok. En förteckning där det anges att ett antal namngivna personer är certifierade kan inte anses utgöra bevis på att en certifiering innehas utan endast ett angivande av att kravet är uppfyllt. Anbudet från GBAB borde därför ha förkastats. Därmed skulle inget anbud ha kvalificerat sig. Vid en förnyad upphandling hade de getts en ny chans att tilldelas kontraktet.

Upphandlingsbolaget yrkar att ansökan ska avslås och anför bl.a. följande. Vivestras anbud uppfyller inte det obligatoriska kravet på att samtliga produkter ska återfinnas i prislista. Det har därmed varit korrekt att förkasta Vivestras anbud. Grund för rättelse saknas därmed.

Den information som lämnas i punkten 2.5.1 i förfrågningsunderlaget och i frågor och svar (fråga 2) är, åtminstone sammantagen, tillräckligt tydlig och informativ för att en normalt omsorgsfull och rimligt informerad anbudsgivare ska förstå att prislistan/prislistorna som ska lämnas in med anbudet ska innehålla samtliga offererade produkter och deras priser. För det fall prislistorna inte hade behövt innehålla samtliga offererade produkter och deras priser hade naturligtvis inte någon separat prislista för produkter som inte finns i anbudsgivarens bruttoprislista behövt bifogas anbudet.

Syftet med ovanstående krav är att kunna kontrollera att en anbudsgivare inte laborerar med sina priser i upphandlingen för att kunna offerera en lägre rabattsats. De rabattsatser anbudsgivarna offererar ska gälla även för deras övriga sortiment och för utbytesprodukter. Kravet har en koppling till kontraktsföremålet och är proportionerligt.

Vivestra offererar samtliga produkter som anges i svarsbilagan. Produkten på position 20 återfinns emellertid inte i någon prislista. Vivestra har lämnat in en separat prislista, men har av någon anledning försummat att föra in brandfilten i denna prislista.

Vivestra har inte heller erbjudit någon likvärdig produkt på position 20 utan har offererat den efterfrågade produkten. Angivet listpris 335 kr återfinns inte i någon prislista avseende brandfilt med hård väska. Däremot gav Vivestra efter sista anbudsdag in en ny separat prislista – efter begäran om förtydligande – där offererad brandfilt med mjuk väska till samma pris

återfinns. Denna uppgift kan inte beaktas då det är fråga om en helt ny uppgift. Det aktuella kravet är alltså inte uppfyllt.

Vidare är de produkter som efterfrågas i upphandlingen produkter som ramavtalets beställare tidigare har köpt in och efterfrågat. Det finns bland beställarna behov av brandfilter i både hård och mjuk väska. Av denna anledning efterfrågas de båda olika produkterna på var sin position i upphandlingen. De olika produkterna är alltså inte likvärdiga. För det fall produkterna hade varit likvärdiga hade de inte efterfrågats på två positioner, utan endast en med väskmaterial ospecificerat. LOU är en förfarandelagstiftning som reglerar hur offentliga myndigheter ska genomföra sina inköp, inte vad de ska köpa.

Väsentlig förändring

Kompletteringen i "Frågor och svar" innebär inte någon väsentlig förändring av förfrågningsunderlaget. Kravet från början har varit att priserna som lämnas i svarsbilagan ska stämma överens med priserna i inlämnad prislista. Den information som lämnades i svaret innebär inte att kravet förändrades, utan förtydligade enbart att alla produkter och priser inte behöver återfinnas i en och samma prislista. Kravet har funnits i det annonserade förfrågningsunderlaget och har enbart förtydligats under anbudstiden. Prislistorna är inte prefabricerade utan upprättade för produkter som tillkommit i sortimentet. Priserna i den separata prislistan kommer att ingå i anbudsgivarens bruttoprislista för det fall produkterna kommer att ingå i sortimentet. Eftersom kravet i upphandlingen innebär att samma priser som finns i anbudsgivarnas prislista ska anges i svarsbilagan, är det naturligt att priserna i svarsbilagan inte är olika i förhållande till bruttoprislista eller separat prislista.

Grundläggande är att alla obligatoriska krav i en upphandling som har koppling till kontraktsföremålet måste uppfyllas för att gå vidare till utvärdering, i enlighet med Högsta förvaltningsdomstolens praxis.

Kravet på att i förekommande fall ge in en separat prislista är kopplat till kontraktsföremålet. Syftet med kravet går inte att uppnå på ett mindre ingripande sätt och syftet med kravet väger tyngre än den eventuellt negativa effekt kravet kan ha. Det är ett obligatoriskt krav i upphandlingen att produkterna ska återfinnas i anbudsgivarnas prislistor. Någon möjlighet att frångå kravet finns då inte.

En standardprislista är en prislista som inte enbart gäller mot den upphandlande myndigheten. Av kravet på att ge in en standardprislista följer att anbudsgivarna vid anmaning ska kunna styrka att prislistan inte är prefabricerad för upphandlingen. Det finns inget i anbuden i upphandlingen som tyder på att priserna i de separata prislistorna endast skulle gälla mot beställarna på ramavtalet.

I upphandlingen finns ett krav på behörig personal och att bifoga bevis på deras gällande certifiering enligt Svebra eller motsvarande. Av kravet följer inte att det bifogade beviset måste utgöras av ett certifikat. GBAB har bifogat en förteckning där bl.a. namn på teknikerna och deras certifikatnummer framgår. Förteckningen visar att samtliga tekniker är certifierade och att certifikaten är giltiga, varför förteckningen är ett fullgott bevis i förhållande till hur kravet är formulerat i upphandlingen.

Mål nr 10359-16

Kidde Sweden AB (Kidde) ansöker om överprövning och yrkar att upphandlingen ska göras om.

Kidde anför bl.a. följande. Upphandlingen har inte genomförts på ett öppet sätt. Förfrågningsunderlaget har utformats på ett otydligt och motsägelsefullt sätt och i strid med principen om transparens. Upphandlingsbolaget har inte behandlat leverantörerna på ett likvärdigt sätt.

Bristerna i förfrågningsunderlaget har påverkat på vilket sätt de har utformat sitt anbud. Om förfrågningsunderlaget hade utformats på ett klart och tydligt sätt hade de utformat sitt anbud på ett annat sätt. Deras anbud hade då haft möjlighet att tilldelas kontrakt i upphandlingen.

Upphandlingsbolagets felaktiga hantering av anbudet från GBAB har medfört att detta anbud har utvärderats i stället för att rätteligen ha förkastats. Vid en korrekt hantering av anbudet från GBAB saknas giltiga anbud i upphandlingen, som då måste göras om. Vid en ny upphandling har de möjlighet att komma in med anbud och konkurrera om kontraktet.

De har tolkat förfrågningsunderlaget inklusive svaret i funktionen ”Frågor & svar” på så sätt att det är anbudsgivarens tillgängliga standardprislista som ska bifogas anbudet samt att det varken varit nödvändigt eller ens tillåtet att lämna in en särskild prislista för de produkter som inte anges i standardprislistan. Upphandlingsbolagets uppfattning att det varit ett obligatoriskt krav att i en separat handling redovisa listpris för samtliga offererade produkter i svarsbilagan framgår varken av förfrågningsunderlaget eller av ”Frågor och svar”. Förfrågningsunderlaget uppfyller därför inte kravet på att vara klart och tydligt formulerat. Bristerna i förfrågningsunderlagets utformning har medfört att deras anbud har förkastats med motiveringen att en separat prislista inte har getts in samt att vinnande anbudsgivares anbud har godkänts, trots att det bolaget har gett in en otillåten separat prislista. Förfrågningsunderlaget kan därför omöjligen anses uppfylla principen om transparens genom att vara klart och tydligt formulerat.

Upphandlingsbolagets förfarande strider mot principerna om transparens och likabehandling.

GBAB har i sitt anbud redovisat 36 av 49 efterfrågade produkter i en separat prislista och inte i en standardprislista. I förfrågningsunderlaget anges att prislistan inte får vara prefabricerad för denna upphandling. Den handling som GBAB har gett in är alltså en sådan prefabricerad lista som inte är tillåten. Anbudet från GBAB borde därför ha förkastats.

Syftet med att anbudsgivare till sitt anbud ska bifoga tillgänglig standardprislista är att Upphandlingsbolaget ska kunna kontrollera att de listpriser som angetts i svarsbilagan utgör bolagens standardpriser. Det är därför inte tillåtet att lämna in en prefabricerad lista framtagen specifikt för upphandlingen. En sådan lista gör det inte möjligt att kontrollera att de listpriser som angetts i svarsbilagan är leverantörens standardpriser. En prefabricerad lista innehåller därtill ingen ytterligare information utöver den som angetts under listpris i svarsbilagan.

GBAB har till sitt anbud bifogat en handling där de listpriser som inte framgår av deras tillgängliga standardprislista och som efterfrågas i upphandlingen redovisas. Handlingens innehåll motsvarar exakt de uppgifter som framgår av uppgifterna i GBAB:s svarsbilaga och utgör varken någon standardprislista eller tillför någon ytterligare information om de listpriser som redovisats i svarsbilagan.

De och två andra anbudsgivare har i sina respektive svarsbilagor redovisat bolagens listpriser. Anbudet innehåller alltså exakt samma uppgifter som anbudet från GBAB. Trots detta har bara anbudet från GBAB utvärderats medan övriga anbud har förkastats. Upphandlingsbolagets förfarande strider mot likabehandlingsprincipen. En korrekt utvärdering av anbudet från

GBAB hade inneburit att det saknats giltiga anbud i upphandlingen och att upphandlingen hade fått göras om.

Ett krav som innebär att uppgifter som framgår av anbudsgivarens anbud därutöver måste framgå av en specifik lista är inte proportionerligt.

Bristerna i upphandlingen har medfört att de har lidit, eller i vart fall riskerat att lida, skada.

Upphandlingsbolaget yrkar att ansökan ska avslås och anför bl.a. följande. Informationen i punkten 2.5.1 i förfrågningsunderlaget och i ”Frågor och svar” (fråga 2) är, åtminstone sammantagen, tillräckligt tydlig och informativ för att en normalt omsorgsfull och rimligt informerad anbudsgivare ska förstå att prislistan/prislistorna som ska lämnas in med anbudet ska innehålla samtliga offererade produkter och deras priser. Listpris ska lämnas för varje position i svarsbilagan och de priser som lämnats i svarsbilagan ska stämma överens med inlämnad prislista, vilket framgår av informationen. Det går inte att förstå hur Kidde kan ”tolka” meningen ”Eller så lämnar ni en separat prislista för efterfrågade produkter” till att det inte var nödvändigt eller tillåtet att lämna in en särskild prislista för produkter som inte finns med i bruttoprislistan. För det fall prislistorna inte hade behövt innehålla samtliga offererade produkter och deras priser hade naturligtvis inte någon separat prislista för produkter som inte finns i anbudsgivarens bruttoprislista behövt bifogas anbudet.

Kravet har koppling till kontraktsföremålet och är proportionerligt. Syftet med kravet är att kunna kontrollera anbudsgivarnas priser för att motverka en osund strategisk anbudsgivning och ett lämpligt sätt att uppnå det eftersträvade syftet. Syftet kan inte uppnås på ett mindre ingripande sätt och den

eventuella negativa effekten av kravet är inte oproportionerlig i förhållande till syftet. Kravet strider sålunda inte mot proportionalitetsprincipen.

Den av Kidde offererade produkten – brandfilt i mjuk väska – har inte återfunnits i prislista i enlighet med ställt krav och det har bedömts att det inte har varit möjligt att låta Kidde komplettera eller förtydliga sitt anbud, eftersom det hade inneburit att anbudet tillförts en ny uppgift. För att upprätthålla likabehandlingsprincipen har samtliga anbud som inte uppfyller det obligatoriska kravet förkastats.

GBAB har lämnat priser för samtliga efterfrågade positioner i svarsbilagan och har även bifogat sin standardprislista samt en separat prislista för de produkter som inte ingår i bolagets standardsortiment. Hur många priser som återfinns i respektive prislista är inte relevant, eftersom det inte finns något sådant krav i upphandlingen.

Att lämna separata prislistor innebär inte att prislistorna är fabricerade för aktuell upphandling. En standardprislista är en lista med priser som inte endast gäller i förhållande till den upphandlande myndigheten utan även gentemot andra kunder. Det finns inget i inkomna prislistor som antyder att priserna enbart skulle gälla mot de verksamheter som kommer att göra beställningar från ramavtalet.

Anbudet från Kidde och GBAB innehåller inte samma uppgifter. Alla produkter som GBAB har offererat återfinns i inlämnade prislistor. Så är inte fallet vad gäller anbudet från Kidde. Anbudsgivarna är alltså inte i samma situation och olika situationer ska inte behandlas lika.

Grundläggande är att alla obligatoriska krav i en upphandling som har koppling till kontraktsföremålet måste uppfyllas för att gå vidare till utvärdering, i enlighet med Högsta förvaltningsdomstolens praxis.

Kravet på att i förekommande fall ge in en separat prislista är kopplat till kontraktsföremålet. Det är ett obligatoriskt krav i upphandlingen att produkterna ska återfinnas i anbudsgivarnas prislistor. Någon möjlighet att frånga kravet finns då inte.

Mål nr 10377-16

Presto Brandsäkerhet AB (Presto) ansöker om överprövning och yrkar att upphandlingen får avslutas först sedan en ny anbudsutvärdering har genomförts med beaktande av deras anbud. Alternativt ska upphandlingen göras om.

Presto anför bl.a. följande. De har accepterat kravet att offererad brandfilt i position 20 ska uppfylla standarden EN-1869. Denna standard anger hur utformningen av produktens behållare ska vara. Av funktionen ”Frågor och svar” framgår att en likvärdig produkt kan anges i standardprislistan. Upphandlingsbolaget har valt att tolka deras produktbenämning av brandfilten som att produkten kommer att levereras utan fodral, vilket inte är möjligt om standardkravet ska uppfyllas. De anser sig uppfylla kravet och de har också det mest fördelaktiga anbudet.

Den offererade brandfilten från GBAB uppfyller inte standarden EN-1869. GBAB har på position 20 tydligt angett att fråga är om en enkel filt. Enligt bolagets egna publika dokument på sin hemsida är de enkelsidiga brandfiltarna inte godkända enligt EN-1869. Denna information kan inte tolkas på annat sätt än att brandfilten inte uppfyller kravet. Upphandlingsbolaget har redan i sin första bedömning behandlat GBAB mer fördelaktigt än andra

leverantörer och ännu en gång genom att begära in ett förtydligande från GBAB med anledning av nu påtalade brister. Upphandlingsbolaget lägger olika bevisbördor på anbudsgivarna. Anbudet från GBAB skulle rätteligen ha förkastats.

De har själva inte varit tvungna att byta ut sin brandfilt, eftersom den lever upp till kravet. Den omständigheten att deras offererade brandfilt är något större än vad som efterfrågas saknar betydelse, då det enligt förfrågningsunderlaget är möjligt att offerera en likvärdig produkt. Det har alltså inte varit nödvändigt för dem att vare sig komplettera eller förtydliga anbudet, eftersom brandfilten uppfyller ställda krav.

Upphandlingsbolaget yrkar att ansökan ska avslås och anför bl.a. följande. Prestos anbud uppfyller inte det obligatoriska kravet på att brandfilten på position 20 i svarsbilagan ska ha en mjuk väska. Det har därför varit korrekt att förkasta anbudet.

I upphandlingens svarsbilaga "Pris" efterfrågas på position 20 en brandfilt enligt standarden EN-1869, 120x180 cm, med mjuk väska. Av Prestos prislista framgår att den brandfilt Presto har offererat på position 20 är exklusive förpackning.

Produktbladet om brandfilten på Prestos hemsida bekräftar att den säljs utan förpackning. Då brandfilten säljs utan förpackning framgår också att det inte finns någon förpackningsstorlek till skillnad mot de produkter som har en förpackning. Det obligatoriska kravet är därmed inte uppfyllt.

I samband med ansökan om överprövning har noterats att brandfilten har fel storlek: 150 x 180 cm i stället för efterfrågade 120 x 180 cm. Kravet är sålunda inte heller i denna del uppfyllt.

Anbudsgivaren ansvarar för att det av anbudet klart och tydligt framgår att kraven är uppfyllda samt står risken för att ett bristfälligt utformat anbud kan komma att förkastas. Det är inte heller tillräckligt att ange att alla skakrav accepteras för att läka en brist som att en offererad produkt inte motsvarar ställda krav på denna. Den av Presto offererade produkten uppfyller inte kravet. Det har då varit rätt att förkasta anbudet.

Presto har först efter anbudstidens utgång uppgett att brandfilten kan levereras med väska enligt kraven. Fråga är alltså om en ny uppgift inkommen efter det att anbudstiden löpt ut. Det har inte varit möjligt att låta Presto läka bristen genom att komplettera eller förtydliga sitt anbud. Det finns inte heller någon skyldighet för en upphandlande myndighet att begära ett förtydligande av ett anbud även om det kan ske utan risk för särbehandling eller konkurrensbegränsning. En anbudsgivare kan inte heller på eget initiativ förtydliga eller komplettera sitt anbud.

Det har inte funnits något krav på att bevis avseende kravet på EN-1869 ska bifogas anbudet. Någon skyldighet att kontrollera uppgifterna i anbudet om det inte finns anledning att ifrågasätta dessa finns inte. Det har inte funnits något i anbudet från GBAB som tydde på att kravet inte var uppfyllt. Det strider inte mot likabehandlingsprincipen att senare kontrollera om kravet är uppfyllt. Sedan Presto ifrågasatt att den brandfilt som GBAB offererat inte uppfyller kravet har en sådan skyldighet uppstått. Upphandlingsbolaget har inhämtat från GBAB att offererad brandfilt uppfyller kravet i standarden och det framgår även av leverantörens (Deltronic) produktblad. Presto har alltså inte varit i samma situation som GBAB, då uppgifter i anbud inte kan ändras efter det att tiden för anbudslämnande har löpt ut.

Mål nr 10389-16

Svensk Brandkonsult AB (SBK) ansöker om överprövning av upphandlingen och anför bl.a. följande. Upphandlingsbolaget har brutit mot den grundläggande principen om proportionalitet. Trots ett seriöst anbud har deras anbud på oskäligen grunder underkänts och uteslutits och de har därför lidit skada.

Deras anbud har uteslutits från upphandlingen, eftersom deras inlämnade certifikat inte var gällande och därför inte uppfyllde ställt krav i denna del. I upphandlingen har bolaget deltagit som själva har behörighet att utfärda certifikat och av den anledningen fått en fördel som andra anbudsgivare inte har.

Det är inte rimligt att kräva namn på medarbetare och certifikat fyra månader innan uppdraget påbörjas. Arbetstagare kan byta arbete och kravet ger ingen kvalitetsgaranti. Det är inte heller rimligt att kräva att anställda ska genomgå utbildning innan kontraktens har vunnits. Kravet på att certifikat ska finnas för tilltänkta medarbetare får därför anses sakna adekvat koppling till ändamålet och strida mot proportionalitetsprincipen. Detta särskilt med beaktande av att det för att få ett certifikat inte krävs mer än tre månaders arbetserfarenhet samt en tre dagar lång kurs. Om upphandlingsbolaget beaktat anbud från anbudsgivare med egen examinationsrätt, har även det stridit mot principerna om såväl proportionalitet som likabehandling.

Upphandlingsbolaget har inte heller kontrollerat eller säkerställt att syftet med kravet är uppfyllt. Kravet kan då inte anses vara nödvändigt för att uppnå ändamålet med upphandlingen. Då Upphandlingsbolaget har underlåtit att säkerställa att kravet på behörig personal är uppfyllt kan kravet inte heller anses förenligt med likabehandlingsprincipen. Detta stöds av det

faktum att Upphandlingsbolaget har godkänt GBAB:s lista med namn på certifierade personer utan uppvisande av certifikat.

Upphandlingsbolaget har godkänt vinnande leverantörs anbud trots varningstecken om misstänkt prissamarbete. Vidare har Upphandlingsbolaget godkänt ett anbud innefattande timlöner som inte kan anses marknadsmässiga.

Av totalt fem anbudsgivare ligger tre anbudsgivares anbudspriser inom ett spann om 0,5 procent. Dessa tre bolag lämnar dessutom exakt samma priser på nästan alla artiklar som valts ut. Det måste anses vara en omöjlighet utan kontakt sinsemellan, då det ingår en rad olika parametrar i priserna. Den minimala skillnaden kan inte förklaras med slumpen. Resultatet måste ha fått upphandlaren att reagera och ana att det föreligger något slags prissamarbete mellan bolagen.

Samma anbudsgivare har inte erbjudit marknadsmässig lön. En marknadsmässig timlön för en brandtekniker är ca 300 kr i timmen. De har angett att deras brandtekniker erhåller 322 kr i timlön, medan övriga anbudsgivare har angett en timlön om 141–143 kr.

Upphandlingsbolaget yrkar att ansökan ska avslås och anför bl.a. följande. I upphandlingen ställs krav på att anbudsgivaren ska ha behörig personal. SBK har fogat två dokument till sitt anbud. Inget av dessa dokument visar att kravet är uppfyllt. Det ena dokumentet innehåller behörighetsintyg, certifikatbevis och behörighetskort som inte längre är giltiga samt intyg från tre kurser som inte uppfyller kravet på vad en motsvarande utbildning minst ska innehålla. Det andra dokumentet visar inte att någon utbildning genomgått. Anbudet från SBK visar alltså inte att det obligatoriska kravet

på behörig personal är uppfyllt. Anbudet har därför rätteligen inte gått vidare till utvärdering.

Möjligheten att lämna anbud i upphandlingar innebär inte att kravnivån ska läggas på en nivå som innebär att alla leverantörer kan uppfylla kraven. Av vikt är att kraven har en koppling till kontraktsföremålet och att de inte strider mot LOU eller de upphandlingsrättsliga principerna.

Syftet med kravet på certifiering är att säkerställa att för ändamålet kompetent personal utför tjänsterna. Kravet är ett effektivt och lämpligt sätt att uppnå syftet, syftet kan inte uppnås på ett mindre ingripande sätt och väger tyngre än den eventuella negativa effekt kravet kan medföra. Övriga anbudsgivare uppfyller kravet. Kravet kan alltså inte anses vara omöjligt att uppnå. SBK har själv angett att det endast tar några dagar att certifiera sig. Kravet kan därför inte anses vara så betungande att det skulle vara oproportionerligt.

Kravet ska vara uppfyllt vid anbudslämnandet och följer av att kravet inte är ett särskilt kontraktsvillkor, som kan vara uppfyllt vid en senare angiven tidpunkt, och av att bevis till styrkande av kravet ska bifogas anbudet. Kravet har en koppling till kontraktsföremålet och är proportionerligt. Att vissa anbudsgivare har egen examinationsrätt är inte något som innebär att Upphandlingsbolaget har brutit mot likabehandlingsprincipen genom kravet.

Att begära att anbudsgivare ska uppge vilka av deras anställda som kommer att utföra de tjänster som upphandlas och ge in bevis avseende de anställdas kvalifikationer är fullt rimligt och ett vanligt förekommande tillvägagångssätt att kontrollera att anbudsgivare uppfyller ställda krav i upphandlingar.

Upphandlingsbolaget har företrädare vad gäller tolkningen av förfrågningsunderlaget och vad som krävs för att visa att kravet på certifiering enligt Svebra eller motsvarande är uppfyllt. Något krav på att ge in certifikat ställs inte upp. Förteckningen som GBAB har gett in med sitt anbud visar att personerna ifråga är certifierade och uppfyller ställt krav på bevis.

Att tre av fem anbudsgivare har lämnat liknande priser beror med största sannolikhet inte på något prissamarbete, utan på att anbudsgivarna har förhållit sig till minimipriserna i svarsbilagan. Upphandlingsbolaget har inte haft någon anledning att misstänka att anbudsgivarna i aktuell upphandling har ägnat sig åt anbudssamarbete.

Anbudspriserna i upphandlingen har inte ansetts onormalt låga. Det finns emellertid ingen skyldighet för en upphandlande myndighet att ifrågasätta lämnade anbudspriser, även om de förefaller låga.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Frågan i målen är om det finns sådana brister i den aktuella upphandlingen att det finns skäl för ingripande med stöd av bestämmelserna i LOU.

Förvaltningsrättens prövning utgör en kontroll av om det finns skäl att ingripa mot upphandlingen på grund av att den upphandlande myndigheten har brutit mot de grundläggande principerna eller andra bestämmelser i LOU. Förvaltningsrätten ska endast beakta de grunder som sökanden har framfört i målet (jfr RÅ 2009 ref. 69).

Upphandlande myndigheter ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt samt genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Vid upphandlingar ska vidare principerna om ömsesidigt erkännande och

proportionalitet iakttas (1 kap. 9 § LOU).

Om den upphandlande myndigheten brutit mot de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU eller någon annan bestämmelse i denna lag och detta har medfört att leverantören har lidit eller kan komma att lida skada, ska rätten besluta att upphandlingen ska göras om eller att den får avslutas först sedan rättelse har gjorts (16 kap. 6 § första stycket LOU).

Myndigheten får begära att en anbudsansökan eller ett anbud förtydligas eller kompletteras om det kan ske utan risk för särbehandling eller konkurrensbegränsning. Myndigheten får också begära att en leverantör förtydligar eller kompletterar handlingar som getts in och som avses i 10 och 11 kap (9 kap. 8 § andra stycket LOU).

Bestämmelsen ska enligt praxis tillämpas restriktivt. En komplettering eller ett förtydligande får inte leda till att annat än att marginella sakuppgifter tillförs ett anbud och får endast innebära att tidigare lämnade uppgifter konkretiseras. Anbud som helt saknar uppgifter som efterfrågats kan inte kompletteras med dessa efter anbudstidens utgång utan risk för särbehandling eller konkurrensbegränsning. Om ett ska-krav inte uppfylls i ett anbud, kan bristen inte läkas genom ett förtydligande.

En upphandlande myndighet får förkasta ett anbud om den finner att priset är onormalt lågt. Anbudet får dock förkastas först sedan myndigheten skriftligen begärt en förklaring till det låga anbudet och inte fått ett tillfredsställande svar (12 kap. 3 § LOU).

Utredning i målet

I punkten 2.5.1 – Svarsbilaga ”Pris” – i förfrågningsunderlaget anges bl.a. följande:

Pris samt rabattsats anges i svarsbilaga ”Pris”. [...] Anbudsgivare ska till anbudet bifoga tillgänglig, standardprislista (listpris) för produkter inom, för ramavtalet, aktuella produktområden med tillbehör gällande per den 2016-05-01. Leverantör ska vid anmaning från Upphandlingsbolaget kunna styrka att prislistan inte är prefabricerad för denna upphandling.

I fråga 2 i ”Frågor och Svar” anges följande:

Fråga: I förfrågningsunderlaget efterfrågas ett antal produkter som vi inte har i vårt standardsortiment/bruttoprislista, önskar ni separat prislista på detta?

Svar: Antingen offererar ni likvärdiga produkter från ert standardsortiment, som uppfyller aktuella krav (motsvarande funktion och syfte och med minst samma standard, kvalité, storlek osv). Eller så lämnar ni en separat prislista för efterfrågade uppgifter.

I punkten 2.3.1.1 (Behörig personal) i förfrågningsunderlaget anges bl.a. följande:

All service och andra tjänster ska utföras av, för ändamålet, utbildad och behörig personal. Samtliga tekniker vilka ska arbeta enligt avtalet ska som minst vara certifierade enligt Svebra eller motsvarande/likvärdigt.

I anbud ska Leverantören ange vilka tekniker som kommer att utföra arbeten enligt avtalet, och bifoga bevis på deras gällande certifiering enligt Svebra eller motsvarande. Under löpande avtal ska motsvarande bevis på gällande certifiering visas på anmodan.

I punkten 2.3.3.4 (Brandfilt) i förfrågningsunderlaget anges bl.a. följande.
Brandfilt ska uppfylla den europeiska standarden SS-EN 1869.

Förvaltningsrättens bedömning

Mål nr 10235-16 (Vivestra)

Utifrån förfrågningsunderlag med frågor och svar måste det ha stått klart för varje rimligt informerad och normalt omsorgsfull anbudsgivare att en annan prislista än anbudsgivarnas standardprislista ska lämnas in för produkter som inte finns i anbudsgivarens tillgängliga standardprislista, såvida inte en likvärdig produkt ur standardprislistan offererats. På samma sätt måste det ha stått klart att efterfrågade produkter ska återfinnas i någon av de ingivna prislistorna samt att de priser som lämnas i svarsbilagan ska stämma överens med de priser som anges i den eller de prislistor som ges in. För det fall en likvärdig produkt offereras finns inte något uttryckligt krav på att anbudsgivaren ska ange *vilken* likvärdig produkt i standardprislistan som offereras. Däremot ska alla offererade produkter finnas angivna i antingen standardprislistan eller i en separat prislista. Den information som lämnats i ”Frågor och svar” har inte inneburit någon väsentlig ändring av kravet att ge in en standardprislista, utan enbart ett förtydligande av att alla offererade produkter inte behöver återfinnas i en och samma prislista. Sammantaget är kravet tillräckligt klart och tydligt utformat och står inte i strid med de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU.

Vivestra har tillsammans med sitt anbud lämnat in en standardprislista och en separat prislista samt gör nu gällande att bolaget har offererat en likvärdig produkt ur sitt standardsortiment på position 20, brandfilt i mjuk väska. Några svårigheter för Vivestra att tolka kravet i avsnitt 2.5.1 och den information som lämnats i funktionen ”Frågor och svar” synes alltså inte ha funnits vid tidpunkten för anbudslämnandet. Bolagets påstående att en

likvärdig produkt har offererats på position 20 i svarsbilagan saknar stöd i utredningen. Det pris som anges i svarsbilagan på denna position återfinns inte i någon av de prislistor som bolaget gett in tillsammans med sitt anbud utan först i en ny separat prislista som getts in efter anbudstidens utgång. Den produkt som anges i denna sist inlämnade prislista är efterfrågad produkt, dvs. brandfilt i mjuk väska. Det noteras att brandfilt i mjuk respektive hård väska inte kan anses likvärdiga. Det är också den upphandlande myndigheten som bestämmer vad som ska upphandlas. LOU reglerar hur upphandlingen ska genomföras, men inte vad som ska upphandlas.

I förfrågningsunderlaget anges att standardprislistor inte får vara prefabricerade för upphandlingen. Detsamma får anses gälla även för separata prislistor. Med prefabricerad får i detta fall förstås att prislistan inte avser en prissättning för just denna upphandling.

En upphandlande myndighet har stor frihet att utforma kravställningen i förfrågningsunderlaget så länge kraven är proportionella, dvs. har ett naturligt samband med kontraktsföremålet. Standardprislistan och den separata prislistan fyller samma funktion, dvs. att möjliggöra en kontroll av vilka produkter som offereras och till vilka priser samt att lämnade prisuppgifter överensstämmer med de priser som gäller även för andra än beställarna på ramavtalet. Det kan i detta fall inte anses vara annat än proportionerligt att ställa krav på att i en separat prislista ange de efterfrågade produkter som inte finns i standardsortimentet. Kravet står sålunda inte i strid med proportionalitetsprincipen.

Av förfrågningsunderlaget framgår att anbudsgivare ska redovisa behörig personal och ge in bevisning som visar att personalen är certifierad. Något krav på att särskild bevisning ska ges in anges inte. Den av GBAB ingivna förteckningen avseende certifieringar innehåller bl.a. certifikatnummer och

giltighetstider för certifikaten. Den upphandlande myndighetens beslut att godta detta som bevisning kan inte anses strida mot kravet i förfrågningsunderlaget. Riktigheten i uppgifterna i förteckningen har inte ifrågasatts. Skäl att förkasta anbudet från GBAB på de skäl Vivestra anfört saknas därför.

Sammanfattningsvis har Vivestra inte förmått visa att Upphandlingsbolaget har agerat i strid med de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU.

Mål nr 10359-16 (Kidde)

Utifrån förfrågningsunderlag med frågor och svar måste det ha stått klart för varje rimligt informerad och normalt omsorgsfull anbudsgivare att en annan prislista än anbudsgivarnas standardprislista ska lämnas in för produkter som inte finns i anbudsgivarens tillgängliga standardprislista, såvida inte en likvärdig produkt ur standardprislistan offererats. På samma sätt måste det ha stått klart att efterfrågade produkter ska återfinnas i någon av de ingivna prislistorna samt att de priser som lämnas i svarsbilagan ska stämma överens med de priser som anges i den eller de prislistor som ges in. Kravet är tillräckligt klart och tydligt utformat och står inte i strid med de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU.

Kravet i upphandlingen på att offererade produkter ska redovisas antingen i en standardprislista eller i en separat prislista är klart och tydligt utformat i förfrågningsunderlaget med frågor och svar. Eftersom Kidde har offererat produkter som inte återfinns i den standardprislista som bifogats bolagets anbud, har Upphandlingsbolaget rätteligen förkastat anbudet.

I förfrågningsunderlaget anges att standardprislistor inte får vara prefabricerade för upphandlingen. Detsamma får anses gälla även för separata prislistor. Med prefabricerad får i detta fall förstås att prislistan inte avser en

prissättning för just denna upphandling. Det är inte visat att den separata prislista som GBAB gett in är prefabricerad i nu angiven mening. Skäl att förkasta anbudet från GBAB saknas därför.

Standardprislistan och den separata prislistan fyller samma funktion, dvs. att möjliggöra en kontroll av vilka produkter som offereras och till vilka priser samt att lämnade prisuppgifter överensstämmer med de priser som gäller även för andra än beställarna på ramavtalet. Det kan i detta fall inte anses vara annat än proportionerligt att ställa krav på att i en separat prislista ange de efterfrågade produkter som inte finns standardsortimentet. Kravet på att i förekommande fall ge in en separat prislista står därför inte i strid med proportionalitetsprincipen.

Alla de produkter som GBAB har offererat återfinns i inlämnade prislistor och bolagets anbud uppfyller sålunda kravet härom i förfrågningsunderlaget. Anbudet från Kidde uppfyller däremot inte detta krav. Dessa leverantörer är alltså inte i samma situation och olika situationer ska inte behandlas lika. Upphandlingsbolaget har alltså inte agerat i strid med likabehandlingsprincipen genom att endast utvärdera anbudet från GBAB.

Sammanfattningsvis har Kidde inte förmått visa att Upphandlingsbolaget har agerat i strid med de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU.

Mål nr 10377-16 (Presto)

Presto har offererat en brandfilt på position 20 som enligt inlämnad svarsbilaga och det produktblad avseende brandfilten som finns på bolagets hemsida levereras utan förpackning. Offererad brandfilt uppfyller därför inte kravet på att levereras i antingen en mjuk eller hård förpackning. En brist av aktuellt slag kan inte läkas genom en allmän bekräftelse i anbudsformuläret om att samtliga ska-krav är uppfyllda (jfr Kammarrättens i Göteborg dom

den 28 oktober 2015 i mål nr 3162–3174-15). Någon möjlighet att ge Presto tillfälle att komplettera eller förtydliga sitt anbud i denna del har saknats då endast nya uppgifter hade kunnat reparera skadan. Det är inte heller möjligt för en anbudsgivare att på eget initiativ förtydliga sitt anbud efter anbudstidens utgång. En brandfilt utan väska (förpackning) och en brandfilt med väska kan inte heller anses vara likvärdiga produkter. Upphandlingsbolaget har inte agerat i strid med de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU genom att förkasta Prestos anbud.

Presto gör gällande att den av GBAB offererade brandfilten inte uppfyller ställt krav på att uppfylla standarden EN-1869. Det framgick emellertid inte av de anbudshandlingar som GBAB gett in. Krav på att ge in bevis för att offererade brandfiltar uppfyller kravet på viss standard ställs inte heller upp i upphandlingen. Sådan bevisning kan ges in i efterhand om det uppkommer tvivel om brandfiltens förenlighet med EN-1869. Det finns emellertid inte någon skyldighet för en upphandlande myndighet att kontrollera uppgifter i ett anbud om det saknas skäl att ifrågasätta dessa. Sedan Presto väckt tvivel om uppgifternas riktighet har Upphandlingsbolaget fått anledning att ifrågasätta kravuppfyllnaden och därför gett GBAB möjlighet att visa att brandfilten uppfyller kravet. GBAB har gett in bevisning som visar att brandfilten uppfyller standarden EN-1869. Skäl för att förkasta anbudet från GBAB saknas därför.

Presto har till skillnad från GBAB offererat en produkt som inte uppfyller ställda krav. Bristen har endast kunnat läkas genom att anbudet tillförts en helt ny uppgift. Detta är emellertid inte möjligt efter det att tiden för anbudslämnande har löpt ut. GBAB har efter förfrågan lämnat ett tillåtet förtydligande och visat att offererad produkt uppfyller kravet på sätt som man tidigare intygat. Leverantörerna har alltså inte varit i samma situation och olika situationer ska inte behandlas lika. Upphandlingsbolaget har

därför inte agerat i strid med likabehandlingsprincipen genom att endast utvärdera anbudet från GBAB samt genom att ha gett detta bolag tillfälle att förtydliga sitt anbud på sätt som skett, dvs. visa att tidigare lämnade uppgifter stämmer.

Sammanfattningsvis har Presto inte förmått visa att Upphandlingsbolaget har agerat i strid med de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU.

Mål nr 10387-16 (SBK)

Upphandlande myndighet har obesträtt uppgett att de certifikat och intyg som SBK har fogat till sitt anbud avseende behörig personal inte uppfyller ställda krav. Kravet på att bl.a. inneha giltiga certifikat vid anbudslämnandet får anses vara relevant och kopplat till kontraktsföremålet, dvs. visa att leverantören har de färdigheter m.m. som krävs för uppdraget. Inte heller kan kravet anses stå i strid med proportionalitetsprincipen. Den omständigheten att det finns leverantörer som har behörighet att utfärda certifikat innebär inte att likabehandlingsprincipen träds för när. Upphandlingsbolaget har därför haft fog för att förkasta anbudet från SBK.

Kravet i förfrågningsunderlaget på att ge in bevis som visar att leverantören har certifikat har inte närmare specificerats. Den av GBAB ingivna förteckningen avseende certifieringar innehåller bl.a. certifikatnummer och giltighetstider för certifikaten. Den upphandlande myndighetens beslut att godta detta som bevisning kan inte anses strida mot kravet i förfrågningsunderlaget. Riktigheten i uppgifterna i förteckningen har inte ifrågasatts. Skäl att förkasta anbudet från GBAB på de skäl SBK anfört saknas.

SBK gör gällande att det finns skäl för att misstänka att det finns ett pris-samarbete mellan ett flertal av anbudsgivarna med hänsyn till den jämna prisbilden i anbuderna. Nu angiven omständighet är dock inte tillräcklig för

antagandet att det finns ett sådant samarbete mellan anbudsgivarna som sätter konkurrensen ur spel. Skäl för ingripande i upphandlingen på denna grund finns inte.

Något krav på att ange marknadsmässiga löner i anbuden ställs inte upp i förfrågningsunderlaget. Om anbudspriserna framstår som onormalt låga har den upphandlande myndigheten en möjlighet, men ingen skyldighet, att begära in en förklaring. Den omständigheten att Upphandlingsbolaget inte har begärt in någon förklaring står därför inte i strid med LOU. Skäl för ingripande i upphandlingen finns därför inte heller på denna grund.

Sammanfattningsvis har SBK inte förmått visa att Upphandlingsbolaget har agerat i strid med de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU.

Sammanfattningsvis konstaterar förvaltningsrätten att det som åberopats i målen inte visar att Upphandlingsbolaget har genomfört upphandlingen i strid med de grundläggande principerna i LOU. Grund för ingripande med stöd av LOU finns alltså inte och ansökningarna ska avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV 3109/1 B LOU)

Karin Hartmann
Rådman

Föredragande i målet har varit föredragande juristen Michaël Koch.

SVERIGES DOMSTOLAR

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg. **Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.**

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagandet infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress

där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

I vissa mål får avtal slutas innan tiden för överklagande av rättens dom eller beslut har löpt ut. Detta gäller mål om överprövning enligt:

- lagen (2007:1091) om offentlig upphandling,
- lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster, eller
- lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet.

I de flesta fall får avtal slutas när tio dagar har gått från det att rätten avgjort målet eller upphävt ett interimistiskt beslut. I vissa fall får avtal slutas omedelbart. Ett överklagande av rättens avgörande får inte prövas sedan avtal har slutits. Fullständig information finns i 16 kapitlet i de ovan angivna lagarna.

Behöver Ni fler upplysningar om hur man överklagar kan Ni vända Er till förvaltningsrätten.

